

רש רש רש

רעשנים עכשוויים
של אסכולת בצלאל

אוצרי התערוכה

ד"ר עידו נוי.

ד"ר שירת־מרים (מימי) שמיר.

רש
רש
רש

רעשנים עכשוויים
של אסכולת בצלאל

אוצרי התערוכה

ד"ר עידו נוי.
ד"ר שירת־מרים (מימי) שמיר.

רש רש רש

רעשנים עכשוויים של אסכולת בצלאל

רש רש רש: רעשנים עכשוויים של אסכולת בצלאל
הודפס בירושלים, אדר תש"פ

תערוכה

התערוכה הוצגה בחג הפורים תש"פ (פברואר-אפריל 2020) במוזאון ליודאיקה ע"ש אנריקו שטרנגר שבאוניברסיטת תל אביב, והיא פרי שיתוף פעולה מתמשך בין הביאנלה של ירושלים לבין המרכז למורשת היהדות ע"ש צימבליסטה באוניברסיטת תל אביב.

קטלוג

ד"ר עידו נוי, ד"ר שירת־מרים (מימי) שמיר עורכי הקטלוג
הדס אחיטוב קוטנר עריכה לשונית
מוריס הרמן תרגום אנגלית
סטודיו גרוטסקה עיצוב גרפי
אלעד אקרמן, מולי גולדברג, עדו טוטנאור, איתן בן-אריה, רחל דהן, דויד מוצ'בסקי צילום

תודותינו נתונות

רם עוזרי, פרופ' דן לאור, אירית אמיר, אוסף משפחת גרוס, ספרייה ומאגרים דיגיטליים בצלאל –
האקדמיה לאמנות ועיצוב ירושלים: נדב שרצקי, האמנים המשתתפים

אוצרי התערוכה

ד"ר עידו נוי.
ד"ר שירת־מרים (מימי) שמיר.

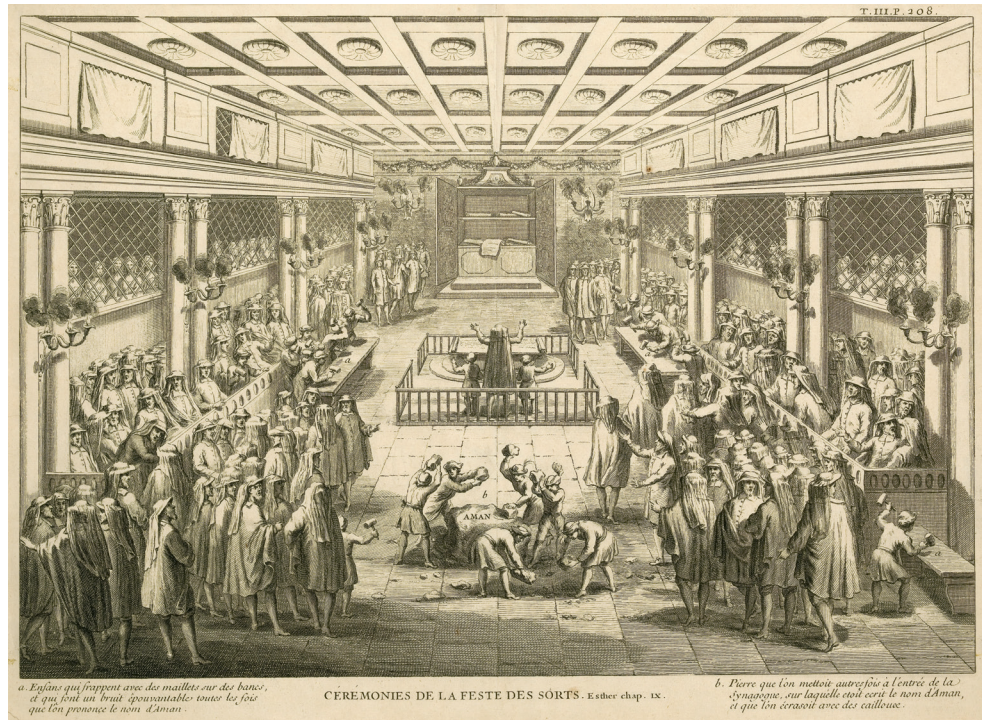
אמנים משתתפים

זאב אנגלמאיר. מרסל תהילה ביטון. אבי בירן. ענת גולן.
טל גור. פנחס גרין. ישראל דהן. ראובן זהבי. ספי חפץ.
איריס טוטנאור. עזרי טרזי (עוזר עיצוב יובל גור).
אריאל לאביאן. מיה מוצ'בסקי פרנס. יפעת נעים.
אורי סאמט. שלי ואילון סתת־קומבור (קאפל־אוף).
חיים פרנס. אבי פשנוב. זיויה קיי. שירה קרת.
עדן הרמן רוזנבלום. גליה רוזנפלד.

הביאנלה
של • Jerusalem
ירושלים Biennale

רובד נוסף, והוא המשמעות המאגית של הפעולה. זו נועדה להגן ולהרחיק שדים ומזיקים שעלולים לפגוע באדם בנקודות זמן שונות, ובעיקר בעת טקסי מעבר הקשורים למחזור החיים ולמחזור השנה. פרקטיקות מאגיות דומות היו נהוגות מקדמת דנא, ולא דווקא בהקשר יהודי.

הכאת המן בבית כנסת

הדפס על פי תצריב מהמילון התנכ"י של אוגוסטין קלמט, פריז 1730 באדיבות אוסף משפחת גרוס

במקורות ספרותיים יש עדות לכך שבזמן שהמבוגרים התמקדו בקריאת מגילת אסתר, הצעירים לקחו על עצמם להקים רעש ומהומה. ואין בכך כדי להפתיע. אך מעניין לציין שהסחת הדעת מהעיקר והתמקדות בטפל, כלומר בפעולת ההרעשה, עוררה לעתים התנגדות מחשש שמא הקהל לא יצא ידי חובת קריאת המגילה וכן מחשש לאיבוד גבולות גם מחוץ לבית הכנסת, בעיקר אם הצעירים

הָבָה נִרְעִישָׁה: רֶשׁ-רֶשׁ-רֶשׁ!

הָבָה נִרְעִישָׁה: רֶשׁ-רֶשׁ-רֶשׁ!

הָבָה נִרְעִישָׁה: רֶשׁ-רֶשׁ-רֶשׁ!

פְּרַעֲשָׁנִים!...

(לוין קיפניס, חג פורים)

התערוכה רש רש רש: רעשנים עכשוויים של אסכולת בצלאל הינה תערוכה קבוצתית של אמנות יהודית עכשווית. שם התערוכה מרמז לשני פניה: שיר ילדים מזה ומסורת ארוכת שנים של יצירה יהודית עממית, מזה. במסורת זו נוצרו רעשנים (אך לא רק). מחומרים זמינים ופשוטים, גם כאלו שנחשבו לחומרים "נמוכים", או "עניים". התערוכה שנפתחה לקראת חג הפורים תש"פ (פברואר-אפריל 2020) במוזאון ליודאיקה ע"ש אנריקו שטרנגר באוניברסיטת תל אביב, הינה פרי שיתוף פעולה מתמשך בין הביאנלה של ירושלים לבין המרכז למורשת היהדות ע"ש צימבליסטה באוניברסיטת תל אביב, ומוצגים בה רעשנים עכשוויים שנוצרו במיוחד עבור התערוכה.

המנהג להרעיש בחג הפורים קשור ברצון למחות את שמו של המן בן המדתא האגגי, המכונה בלשון העם 'המן הרשע', וזאת מתוך האמונה שהוא מצאצאיו של עמלק, אשר התורה מצווה למחות את זכרו (דברים כה, יז-יט). אך מצוות מחיית זרע עמלק מכוונת להשמדתו ולחיסולו המוחלט, ואילו פעולת מחיית שמו של המן היא טקסית וסמלית יותר.

מחיקתו הסמלית של המן באה לידי ביטוי בכמה פרקטיקות. בין העדויות הראשונות שהגיעו לידינו נכללים תיאורים של כתיבת אותיות שמו על אבנים או פיסות עץ ולאחר מכן מחיקתן בדרך כוחנית ורועשת כלשהי, כגון הכאה בפטישים ("המן קלעפל") או באגרופים על ספסלים, שפשוף האבנים או הקרשים אלו באלו, ניתוך כלי חרס וכדומה. פרקטיקות נוספות, שחלקן שרדו עד עצם היום הזה, כללו גם הקמת רעש ומהומה, בין היתר באמצעות הקריאה "יימח שמו", שריקות, רקיעות רגליים, מחיאות כפיים, דפיקה על פחי מתכת או ארגוזים, הכאה על שלפוחיות נפוחות של בהמות, שימוש בכלי ירייה, נפצים ועוד. הרעש מושמע בעת קריאת מגילת אסתר, כל אימת ששמו של המן וכן שמותיהם של אשתו זרש ובניהם מוזכרים. כאשר התזמון מושלם, שמו של הצורר נבלע בידי הקהל.

לעצם הכתיבה והמחיקה הסמלית של שמות, בין אם הם ווקאליים ובין אם הם טקסטואליים, ישנו

קיימו במקביל גם את המנהג לשתות יין "עד דלא ידע". גם היום ילדי ישראל נוהגים להקים רעש וצלצולים בפורים, תרתי משמע. כפי שכבר בחשוון ניתן למצוא סופגניות בשוקי ישראל, כך חודש אדר כולו מוקדש להרעשת אוזניים באמצעות אקדחי קפצונים, צופרי אוויר, קולות נפצים, זיקוקי די נור, צפצפות, משרוקיות, פעמונים וכמובן – רעשנים. 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'! (תלמוד בבלי, תענית כ"ט, ע"א)

רעש חזק ניתן להפיק ממגוון אין סופי של חפצים ובאין ספור שיטות, מקוריות ומגוונות. ובכל זאת, מעניין שבשלוש מאות השנים האחרונות התפתחו להם תשמישי מצווה מיוחדים למטרה זו, מגוון כלי הרעשה ייעודיים לפורים אשר נושאים את השם הגנרי 'רעשן', וביידיש: 'גראגער'. אגב, המונח העברי 'רעשן' שנגזר מ'רעש', מיוחס לילד העברי הראשון איתמר בן אב"י. מבחינה טיפולוגית, הרעשן המוכר ביותר בשווקים כיום הוא למעשה רעשן בעל גלגל שיניים – כלי נגינה עתיק יומין ממשפחת כלי ההקשה, שצלילו מופק כתוצאה מהכאה של לוחית גמישה על גבי גלגל שיניים מיניאטורי. רעשן זה מייצר רעש מונוטוני אשר עוצמתו וקצבו תלויים במהירות התנועה הסיבובית של היד האוחזת בידית, והאפקט הקולי מסתכם ב'קליק קליק קליק' (ולא 'רש רש רש').

חקר התרבות החומרית והחזותית של יהודי אירופה בעת החדשה מראה בבירור שטיפוס זה של רעשנים לא התפתח 'יש מאין'. בדומה לחפצים רבים אחרים שנכנסו לשימוש בעולם היהודי, גם הוא הגיע מהסביבה הנוצרית. באירופה של ימי הביניים והעת החדשה, שימש גלגל השיניים המרעיש למגוון מטרות והקשרים, לדוגמה ככלי נגינה בתזמורת, ולהבדיל, כצליל אזהרה במשטרה ובצבא. ייתכן שמה שסייע לסלול את דרכו פנימה למרחב היהודי הפולחני, היה השימוש בו בהקשר נוצרי ריטואלי, למשל בארבעה הימים האחרונים שלפני חג הפסחא, זימנה הכנסייה את המאמינים להצטרף לתפילת החג באמצעות רעשן, שהחליף את צלצול הפעמונים. שימוש ריטואלי נוצרי נוסף היה המנהג, גם הוא בתקופת הפסחא, להכות או לשרוף את דמותו של יהודה איש קריות. אולי מנהג הכאת המן בפורים (ושריפתו במדורות ל"ג בעומר) הוא וריאציה יהודית של אותו מנהג, אך בהיפוך היוצרות.

השימוש ברעשנים בפורים בלבד, פעם אחת בשנה, הוביל להתפתחות שתי גישות עיקריות בייצורם: רעשנים המיועדים לשנים רבות, העשויים מחומרים עמידים ויקרים יחסית, אשר מושקעת בהם מחשבה רבה ומלאכת יד משובחת; ורעשנים זולים, חד פעמיים, שנועדו לרשרוש פורימי אחד בלבד. בניגוד לתשמישי קדושה שדינם להיגנו (תלמוד בבלי, מגילה כו, ע"ב), תשמישי מצווה כדוגמת

הרעשן לא נחשבו לבעלי קדושה ובמקרים רבים "נזרקו" לפח האשפה של ההיסטוריה. בעולם הצרכני של ימינו, הרעשנים מופקים מחומרים זולים ביותר ומיוצרים באמצעי ייצור תעשייתיים, עד כי לא נדיר לקנות עשרה רעשנים בעשרה שקלים. הירידה בערך הכספי, החומרי והאמנותי של תשמישי המצווה איננו ייחודי לרעשנים דווקא. בשנים האחרונות היא ניכרת במגוון רחב של תשמישים פופולריים, בעיקר אלו שנועדו לשימוש אישי וביתי, כמו מגורות חנוכה, פמוטים, גביעי קידוש, סביבונים, בתי מזוזה ועוד. הסבר נוסף להתדרדרות בערך הרעשנים טמון בקהל היעד העיקרי שלהם, ילדי ישראל, שהורגלו לצרוך צעצועי פלסטיק צבעוניים שמיוצרים בעיקר במזרח הרחוק, ש"אורך־חייהם" כמוצרים, נע בין דקות ספורות לבין שעות אחדות, בטרם יצאו מכלל שימוש ויושלכו לאשפה.

עשרה רעשנים בעשרה שקלים. תוצרת סין
צולם בירושלים, פברואר 2020

הרעשנים שנעשו במיוחד עבור תערוכה זו אינם שייכים לאף אחת מהגישות שתוארו לעיל, ויחד עם זאת הם שייכים לשתייהן גם יחד. כחלק מההכנות, פנו אוצרי התערוכה לאמנים ומעצבים עכשוויים, בבקשה ליצור רעשנים שיתייחסו לתרבות הצריכה הקשורה בהם. כדי להפוך את המשימה למעניינת יותר, העמידו האוצרים מגבלה פשוטה: על הרעשנים להיות עשויים מחומרים זולים, פשוטים וזמינים, שסך עלות החומר שלהם לא תעלה על כ-50 ש"ח. התוצאות שהתקבלו

* * *

הרעשנים המשתתפים בתערוכה מתייחסים, כל אחד בדרכו, למנהגי החג ולנושא המרכזי. חלק מהאמנים בחרו להתייחס למסורת של הכאת המן או מחיית שמו. כך לדוגמה, **יפעת נעים** שואבת השראה מעולם הביולוגיה והגנטיקה, ומבקשת להכריז את זרעו של המן "האגני" תוך שהיא מפרקת את ה-DNA של שמו בתנאי מעבדה. התעללות בדמותו של המן ובדמויות נוספות מהמגילה מופיעה גם אצל **אבי בירן** שמשתמש בזוג כפות אוכל, מחוברות גב-אל-גב, אשר מכות זו בזו כמו לוחות עץ של קסטנייטה. עקרון מכני דומה מופיע גם אצל **ישראל דהן**, בדמות זוג פטישים שמכים בראש הצורר. **שירה קרת** מתייחסת ביצירתה דווקא לאמם של עשרת בני המן, זרש, ומאפשרת גם לה להכות את בעלה על מעשיו. **פנחס גרין** עוסק בהכאת צוררים באופן כללי, וסדרת הרעשנים שלו מתעדכנת כל אימת שצורר חדש קם על ישראל: היטלר, סדאם חוסיין, אחמדינג'אד, קים ג'ונג-און...

מכל חגי ישראל, התקבע חג הפורים כחג (גדול) לילדים, ולא פלא שחלק מהאמנים המשתתפים התחברו לנושא דרך עיני הקהל הצעיר. **עזרי טרזי (יחד עם עוזר העיצוב יובל גור)** יצר 'רעשן דיגיטלי', קובץ פתוח שילדים יכולים להוריד מאתר אינטרנט, לשנות ולעצב בעצמם ולהדפיס במדפסת תלת-ממדית (אשר הופכת בימים אלה לכלי עבודה בסדנאות יצירה בבתי ספר יסודיים ועל יסודיים). אמנים אחרים בחרו להתחבר לחוויות ילדותם. **ספי חפץ** התחקה אחר רעשים משנות ילדותו ויצר רעשן המבוסס על מנגנון שהיה מחובר לגלגלי האופנים, אשר 'שידרג' אופניים רגילים לאופנועי מוטוקרוס. **מיה מוצ'בסקי פרנס** כמו גם **מרסל תהילה ביטון** מתייחסות ביצירתן לרעשנים שמכינים בגן, עשויים גלילי נייר טואלט וכוסות חד-פעמיות שמולאו בגרגרי אורז או בקטניות. סיר הממולאים מאלומיניום והמצקת של **ראובן זהבי** משמשים גם הם אמצעי הרעשה פשוט ואפקטיבי, אשר נושא בתוכו זיכרון ילדות, ציורים של עוגיות אלג'יראיות לפורים (מקחוד) שאמו המנוחה נהגה להכין.

חומרים מן המוכן ('רדי מייד') הפכו אצל חלק מהמשתתפים לחומר גלם משובח. **חיים פרנס** משתמש בכלי לחביצת חמאה מעץ שצורתו מעין תמסורת, ומחבר אותו לקופסת שימורים מפח, שמשמשת לעתים בשימוש משני, בין היתר לכתיבת תהודה בכלי נגינה מאולתרים. **אורי סאמט** משתמש מחדש בזמבורה, צופר בלחץ אוויר דחוס לשימוש חד פעמי. עוצמת הרעש מחרישת האוזניים שסאמט מספק הפוכה מזו של **איריס טוטנאור** אשר גם הרעשן שלה עשוי מן המוכן, אך

אינן כוללות רעשנים מסוג הגישה הזולה אלא את ההפך הגמור – הרעשנים **עשירים** בפתרונות חומריים וטכנולוגיים יצירתיים, **שופעים** במחשבה מקורית וביקורתית ו**מלאים** הומור.

בתערוכה באות לידי ביטוי תפיסת עולמם ושפתם האמנותית הייחודית של חברי וחברות אסכולת בצלאל, בין היתר בשל העובדה שמרבית היוצרים באים מרקע חילוני, ודווקא משום כך הם מביאים עמם חשיבה ביקורתית, רעננה, לא שמרנית ולא מקובעת, נקודת מבט אשר נחוצה לעדכון וחידוש היצירה היהודית. בבצלאל הישן – בית המדרש למלאכת האומנות, העיסוק באמנות יהודית היה חלק בלתי מבוטל מהלימוד, כמו גם מענף הייצור והייצוא, וכמוהו גם בצלאל החדש לאומנות ולאמנות שנפתח בשנת 1935. הד לענף יצירה זה שרד עד ימינו באקדמיה לאמנות ועיצוב בצלאל. אמנם תשמישי קדושה ומצווה יוצרו בארץ ישראל מן המאה התשע־עשרה ולכל אורכה של המאה העשרים במסגרות ייצור שונות, (לדוגמה, בבית הספר 'תורה ומלאכה' של אגודת כל ישראל חברים, אליאנס), אך כל אלו השאירו מידע מקוטע ועקבות ספורים בלבד. אסכולת בצלאל, אשר למרבה המזל תועדה היטב, השאירה אחריה חותם ברור ומתמשך של השפעה על עולם האמנות היהודית המודרנית, האמנותית והמסחרית כאחת.

נשף פורים בבצלאל הישן, 1929
צילום: יעקב בן דב. באדיבות ארכיון בצלאל – האקדמיה לאמנות ועיצוב ירושלים

באמצעות שינוי המסגרת היא מבטלת את פעולתו של גלגל שיניים ויוצרת רעש ויזואלי, או שקט מחריש אוזניים. דוגמה נוספת לשימוש בחומרים מן המוכן מופיעה ברעשן הקריפי של **ענת גולן**, שמורכב מאברי גוף של בובת תינוק. הרעשן של גולן עוסק במאגיה, והוא מעין בובת וודו שנועדה לשנות את המאורעות שמתוארים בסיפור המגילה מראשיתם, עוד לפני התרחשותם.

תשמישי קדושה ומצווה נועדו לשימוש, ומכאן נגזר שמם 'תשמיש'. לרבים מהאבזרים הקשורים למנהגים מסורתיים קיים ממשק ישיר עם גוף האדם, דבר שבא לידי ביטוי במגוון תנועות גוף ומחוות. הקשר לגוף בא לידי ביטוי במחשבה על החומרים, הצורות והארגונומיה. אופן השימוש בחפצים ריטואליים משמש במקרים רבים עדות חיה לאדיקותו של אדם, ודרכו ניתן לאפיין היבטים נוספים כדוגמת מגדר, גיל ומעמד כלכלי חברתי. באותה נשימה, אופן השימוש בחפצים יכול לשמש כמושא לביקורת על ידי החברה הסובבת. **זיויה קיי** עוסקת בריטואל הגופני אשר מתקיים במרחב הציבורי האורבני. הרעשן שלה עשוי מאבני חצץ משובצות בתוך טקסטיל, הוא לביש ומיועד לשימוש על ידי הולכי רגל במרחב העירוני. **שלי ואילון סתת־קומבור** עוסקים גם הם בהולכי רגל, או יותר נכון בהיבטים האקוסטיים שלהם. הרעשן שלהם עשוי מעקבים של נעליים, רמז עבה לנקישות הנשמעות כאשר נשים נועלות נעלי עקב. **אריאל לאביאן** מתייחס גם הוא לגוף האדם, באמצעות סדרת תכשיטים העוסקת בחברה ובאקולוגיה. התכשיטים המרעישים עשויים מחומרים אורגניים ואנ־אורגניים לא מלאכותיים, ובעיקר מקליפות תפוזים ממוחזרות ואבני חצץ.

שתיים ממצוות הפורים מכוונות את המבט החוצה, אל הזולת – משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. חלק מהמשתתפים בחרו להתייחס דרך היצירה לסוגיות המעסיקות אותנו כחברה. **גליה רוזנפלד ועדן הרמן רוזנבלום** עוסקות גם הן, כל אחת מזווית שונה, באקולוגיה. רוזנפלד משתמשת בכרית קרצוף לשטיפת כלים כדי להתריע מפני הזיהום הסביבתי שחפצים אלה יוצרים, ואילו הרעשן של הרמן רוזנבלום דן במשבר האקלים העולמי. נושא נוסף שבא לידי ביטוי הוא הסכסוך הישראלי־פלסטיני. הרעשן של **אבי פשנוב**, שזכה לכותרת 'צבע אדום', עשוי קערה לפופקורן שמחוברת לטנק צעצוע. כמו הרעשן של טוטנאור לעיל, גם הרעשן של פשנוב אינו מרעיש, אך מרמז על כך באמצעות צורה, צבע ודימוי. הרעשן של **טל גור** עוסק בתופעה פורימית שאינה קלה לעיכול (תרתי משמע) – שתייה עד־לא־ידע, בעיקר בקרב ילדים ובני נוער, ובעיקר בחברה החרדית כדברי רבא בבבלי (מגילה ז, ע"ב): "מיחייב איניש לבסומי בפוריא [=חייב אדם לשתות בפורים] עד דלא ידע [=עד שלא ידע להבדיל] בין ארור המן לברוך מרדכי". העבודה שלו היא הכלאה בין רעשן לגביע יין, כאשר רגע השימוש מרמז על איבוד שליטה של המשתמש השתוי. לא מצחיק.

ואולי דווקא כן מצחיק? פורים הוא חג של צחוק, ומנהגי שמחה רבים נהוגים בו: משתאות, תחפושות ומשחקי התפקידים, 'פורים־שפיל' ומעשי הקונדס, מוזיקה ושירים. המשבר והמתח שבסיפור המגילה, שבאים לידי ביטוי בתענית בערב החג, מסתיימים בפורקן של הצלה וגאולה המביאות לידי צחוק והשתטות. הרעשן של גור, כמו רבים מהרעשנים שתוארו, כולל מרכיב מהותי של הומור. **זאב אנגלמאיר**, העוסק כל השנה בהומור ובאבסורד, יצר רעשן בדוגמת קציצת גפילטע-פיש אפרפרה הניצבת בראש מקל אחיזה, כאשר זוג הפטישים מעוצבים כפרוסות הגזר המתוק. הומור אפור.

Zeev Engelmayer
“Gefiltegrogger”, First Gefilte Grogger in the Universe, In Two Colours:
Light Grey and Dark Grey. Free Carrot Included, 2020

זאב אנגלמאיר
“גפילטערגרעש”, רעשן הגפילטע הראשון בעולם –
אפרפר עם מקוש גזר מושלם!, 2020

Zeev Engelmayer
“Gefiltegrogger”, First Gefilte Grogger in the Universe, In Two Colours:
Light Grey and Dark Grey. Free Carrot Included, 2020

זאב אנגלמאיר
“גפילטערגרעש”, רעשן הגפילטע הראשון בעולם –
אפרפר עם מקוש גזר מושלם!, 2020

Avi Biran
He Who Sups With the Devils Should Use Long Spoons, 2020

אבי בירן
יצילנו מכף אויבינו, 2020

Marcelle Tehila Bitton
Sda' Ras, 2020

מרסל תהילה ביטון
סדע ראס, 2020

Tal Gur
Nose Maker, 2020

טל גור
רעשנין, 2020

Anat Golan
White Noise, 2020

ענת גולן
רעש לבן, 2020

Pinchas Green
Kim Jong-un, 2020

פנחס גרין
הצורר התורן: קים ג'ונג-און, 2020

Pinchas Green
Adolf Hitler, Mahmoud Ahmadinejad, Saddam Hussein, 2011

פנחס גרין
אדולף היטלר, מחמוד אחמדינג'ד, סדאם חוסיין, 2011

Reuven Zahavi
Makhood and Purim Cookies, Constantine, Algeria, 2020

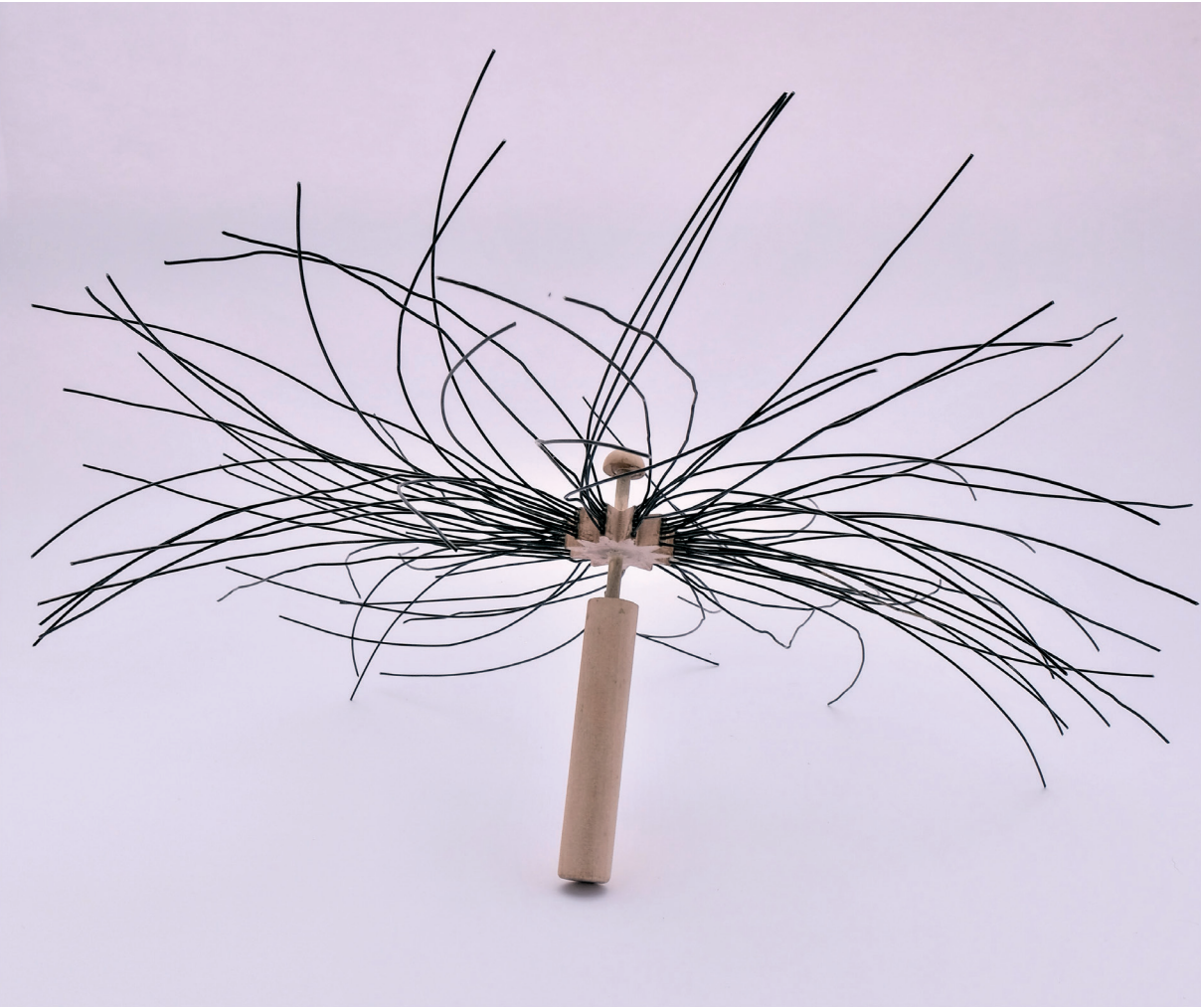
ראובן זהבי
מקחוד ועוגיות פורים, מחוז קונסטאנטיין, אלג'יריה, 2020

Israel Dahan
Beating Haman, 2020

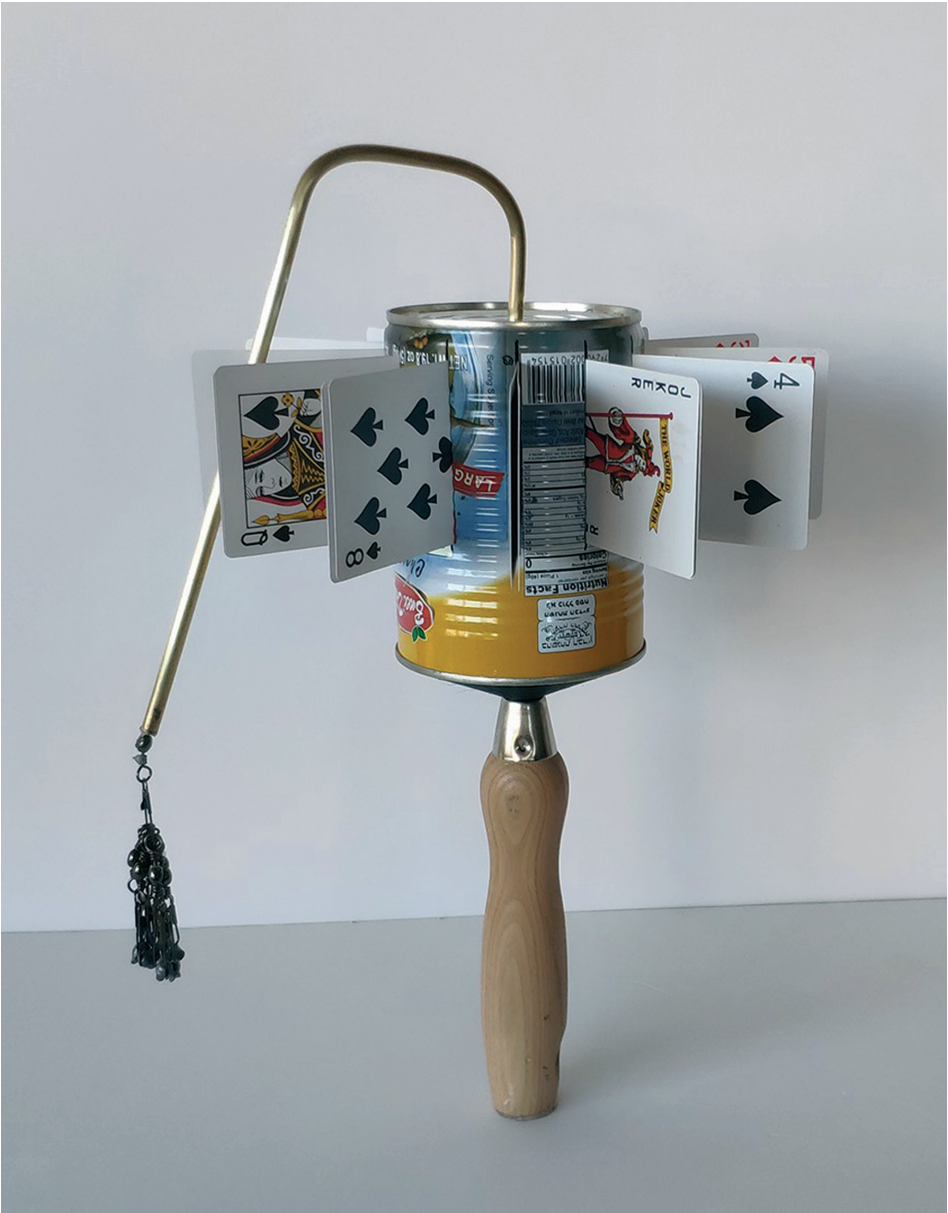
ישראל דהן
הכאת המן, 2020

Iris Tutnauer
Quiet the Opposite, 2020

איריס טוטנאור
רעשקט, 2020

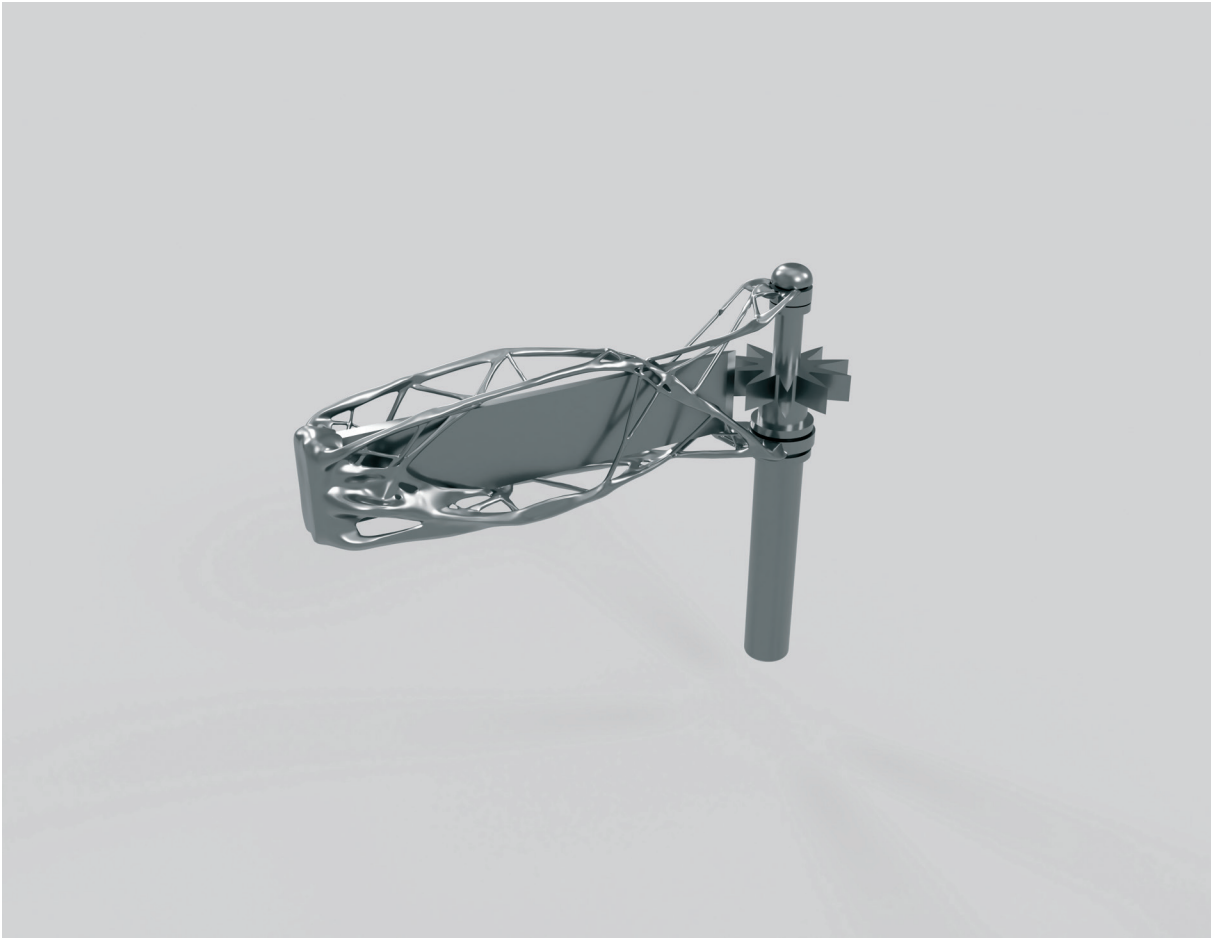
Safi Hefetz
Joker, 2020

ספי חפץ
ג'וקר, 2020

Ariel Lavian
What is Noise if Not an Annoying Sound, 2020

אריאל לאביון
מהו רעש אם לא צליל מעצבן, 2020

Ezri Tarazi (Designer Assistant: Yuval Gur)
Generative Ra'ashan, 2020

עזרי טרזי, עוזר עיצוב: יובל גור
רעשן גנרטיבי, 2020

Uri Samet
gr gra gragger, 2020

אורי סאמט
רע רעש רעשן, 2020

Yifat Naim
Denaturation, 2020

יפעת נעים
דֵנַטוּרַצְיָה, 2020

Shelly and Elon Satat-Kombor (CoupleOf)
Shockingshoe, 2020

שלי ואילון סתת־קומבור (קאפל־אוף)
רעשנעל, 2020

Shelly and Elon Satat-Kombor (CoupleOf)
Shockingshoe, 2020

שלי ואילון סתת־קומבור (קאפל־אוף)
רעשנעל, 2020

Maya Muchawsky Parnas
Porcelain Rattle, 2020

מיה מוצ'בסקי פרנס
רעשן-פורצלן, 2020

Haim Parnas
Harbona, 2020

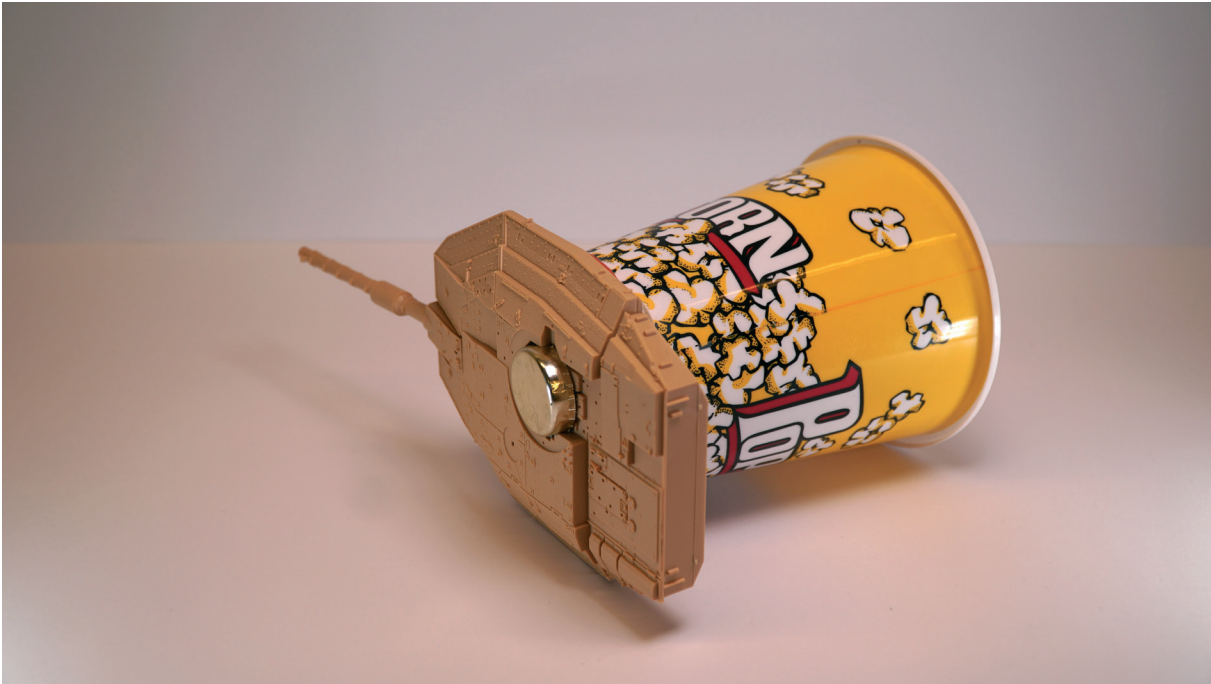
חיים פרנס
חרבונה, 2020

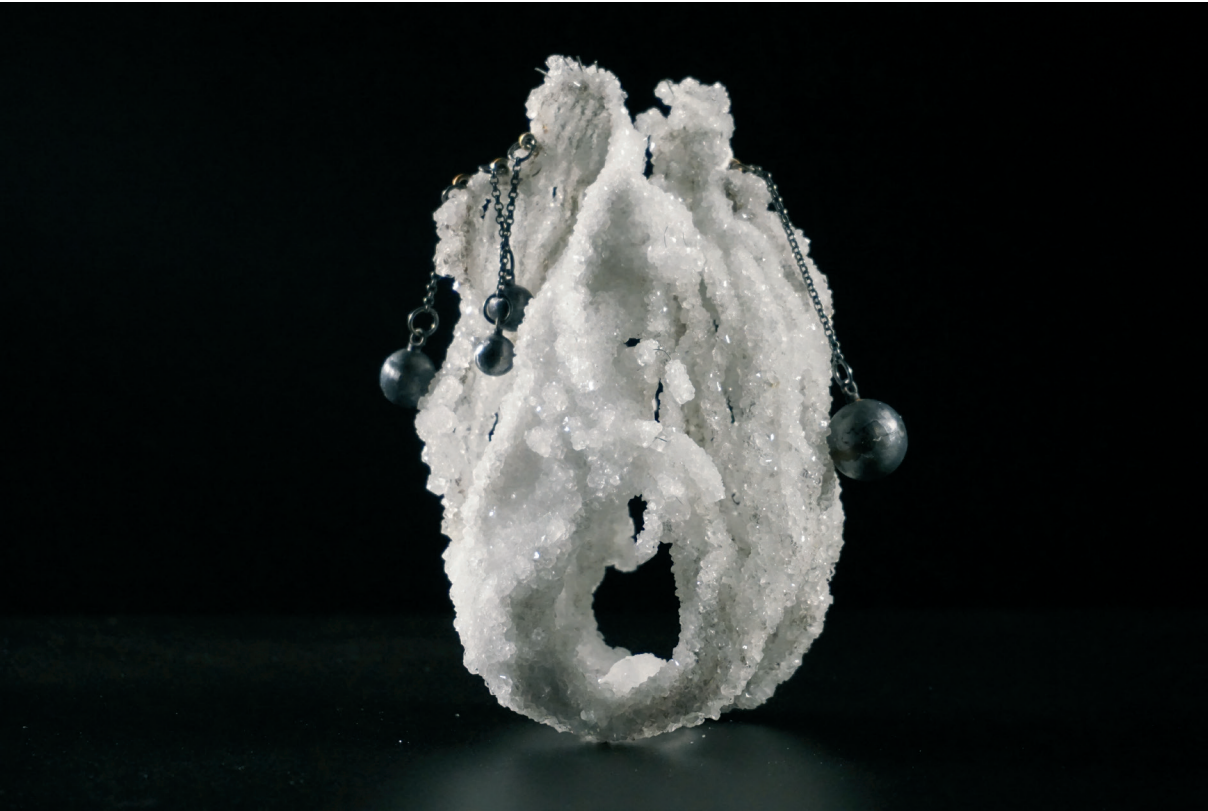
Zivia Kay
Gauntlet, 2020

זיויה קיי
גון-אלפה, 2020

Avi Pashnov
Red Color (early-warning radar system), 2020

אבי פשנוב
צבע אדום, 2020

Eden Herman Rosenblum
Wrecking Globe, 2020

עדן הרמן רוזנבלום
כדור הרס, 2020

Shira Keret
Zeresh's Gragger, 2020

שירה קרת
הרעשן של זרש, 2020

are made by recycling non-artificial organic materials.

The concern with society issues is directly linked to Purim, with two commandments, one is the sending of special treats from one person to another and the giving of gifts to the poor. **Galya Rosenfeld** and **Eden Herman Rosenblum** also relate to ecology, each one from her own particular angle. Rosenfeld employs a scrubbing pad used for washing the dishes to caution about the environment pollution that these objects produce, while Herman Rosenblum’s noisemaker discusses the global climate change crisis. Yet another topic expressed here is the Israeli-Palestinian conflict. The noisemaker by **Avi Pashnov** that went by the title “Red Color” was made from a popcorn bowl connected to a toy tank. Similarly to Tutnauer’s noisemaker, Pashnov’s noisemaker makes no noise, but merely hints at it with its shape, color and image. **Tal Gur**’s noisemaker considers a wicked Purim custom of drinking alcohol especially among children and teenagers, and more specifically in the haredi (ultra-orthodox) society. Gur’s work is a grafting between a noisemaker and a wine cup, when the moment it is used suggests a loss of control by the drunken user. Not so funny.

Or maybe it is indeed funny? Purim is considered to be a holiday of laughter and it includes many joyous customs: masquerading, Purim spiel (comedy play), feasts and cheerful processions. The majority of noisemakers mentioned above include a fundamental element of humor. **Zeev Engelmayer** who specializes in Jewish humor created the first Gefilte-fish like noisemaker; a gray humor indeed.

Galya Rosenfeld
Can't Hear the Sea for the Waste, 2020

גליה רוזנפלד
מרוב פסולת לא שומעים את הים, 2020

* * *

The present exhibition shows noisemakers which refer to the holiday’s customs and the exhibition’s theme, each in its own way. Some of the participants deal with the tradition of beating Haman or wiping out his name. **Yifat Naim** draws inspiration from biology and genetics, and seeks to cut off the offsprings of Haman while dismantling his DNA in the laboratory. The abuse of Haman’s image as well as other figures in the book of Esther appear for example in the creation by **Avi Biran**, who employs a pair of table spoons that are joined back to back, and strike one another just like castanets. A similar mechanical principle appears in the exhibit by **Israel Dahan** in the form of a pair of hammers hitting the oppressor’s head. In her creation **Shira Keret** recalls Zeresh, the mother of Haman’s ten sons, as she decided that Zeresh too is entitled to hit her husband. **Pinchas Green** series of noisemakers focus on updating the custom whenever a new oppressor rises up against Israel, e.g., Adolf Hitler, Saddam Hussein, Mahmoud Ahmadinejad, Kim Jong-un...

Among the holidays in the Hebrew calendar, Purim is one of the children’s favorite, and so it comes as no surprise that the exhibition’s participants linked up with the exhibition’s theme through their own eyes. **Ezri Tarazi (Designer Assistant: Yuval Gur)** prepared a digital noisemaker, which can be downloaded from an Internet website, so children can alter and design it as they wish and then print it on a 3D printer (which has become a common working tool in creative workshops in elementary and secondary schools). Several artists chose to evoke experiences bound up with their own childhood. **Safi Hefetz** investigated noisemakers from his past and created a noisemaker based on a mechanism joined to bicycle wheels, which upgraded any regular bicycles to motocross motorbikes. **Maya Mochevski Parnas** as well as **Marcelle Tehila Bitton**, both of whom relate in their creation to noisemakers designed for pre-school children, namely, paper toilet rolls, and cups filled with grains of rice or bells. The aluminum cooking pot made by **Reuven Zahavi**

also served as a means for making noise, simple and effective, that also purports to recall a childhood memory, drawings of Algerian cookies for Purim (Makhod), which his late mother used to bake.

As may be seen, some of the participants used readymade as a high-quality raw material. **Haim Parnas**, for example, used a wooden plunger for churning butter and tin can. **Uri Samet** uses a compressed air pressure horn. The intensities of the ear-splitting noise produced by Samet are the absolute opposite of the noise made by **Iris Tautnauer**’s presentation. Although her noisemaker is made from readymade, changing the framework allows her to cancel out the actions of the cog-wheel and thereby create a visual noise, or a deafening silence. Yet another example of this use of readymade appears in the noisemaker of **Anat Golan** that is assembled from the body parts of a baby doll. Golan’s noisemaker involves magic and appears like a kind of voodoo doll, which was intended to alter the events described in the story of the book of Esther from its very beginning, even before they actually occur.

Sacred and ritual objects were meant to be put to use therefore they are considered to be “Tashmish” (from the Hebrew root verb meaning “use”). Many objects of Judaica used in Jewish context have a direct interface with the human body, a fact which reflects on the nature of materials, shapes chosen as well as on ergonomics. The way in which many objects are used can serve in many instances as living evidence of a person’s piety and thereby additional aspects such as gender, age and socio-economic status may be characterized in it. **Zivia Kay** deals with the physical ritual which exists in the urban public domain. Her noisemaker is made out of gravel stones inlaid into textile, which is wearable and intended for use by pedestrians in the urban space. **Shelly** and **Elon Satat-Kombor** (CoupleOf) also feature pedestrians in their work, or more precisely with the acoustic aspects of the female pedestrians. Their noisemaker is made from shoe heels, a broad hint at the noise made by women while wearing high-heeled shoes as they walk. **Ariel Lavian** also related to the human body, by means of a series of jewels referring to society and ecology. The noise-making jewels

manufactured using industrial means. It is not uncommon to buy ten noisemakers at ten New Israeli Shekels. The decline in the monetary, material, and artistic value of ritual objects is not confined only to noisemakers, but also encompasses a wide range of popular objects such as Hannukah Menorhas, Shabbat candlesticks, Kiddush wine cups, spinning tops (dreidels), Mezuzah covers and more. Another explanation for the decline in their value lies in their main target audience, children, who are accustomed to consuming colored plastic toys made mainly in the Far East, whose “life-span” as products, range from a few minutes to a few hours, before they are damaged, destroyed, become worthless and then thrown out to the garbage.

Ten Noisemakers for 10NIS. Made in China
Photo taken at Jerusalem in February 2020

The noisemakers created for this exhibition cannot be defined in line with any of the approaches cited above, but simultaneously fit in with both. In preparing the exhibition the curators approached contemporary artists and designers, seeking to create new noisemakers that would relate to their consumption culture. To make the task more interesting, the curators put a simple limitation. All noisemakers must be made of cheap, simple and available materials, the total cost of which could not

exceed 50 NIS. The resulting creations do not include “inferior” noisemakers, but rather the absolute opposite. The noisemakers created for this exhibition are rich in material, technological and creative solutions that abounded with original and critical thought and are full of humor.

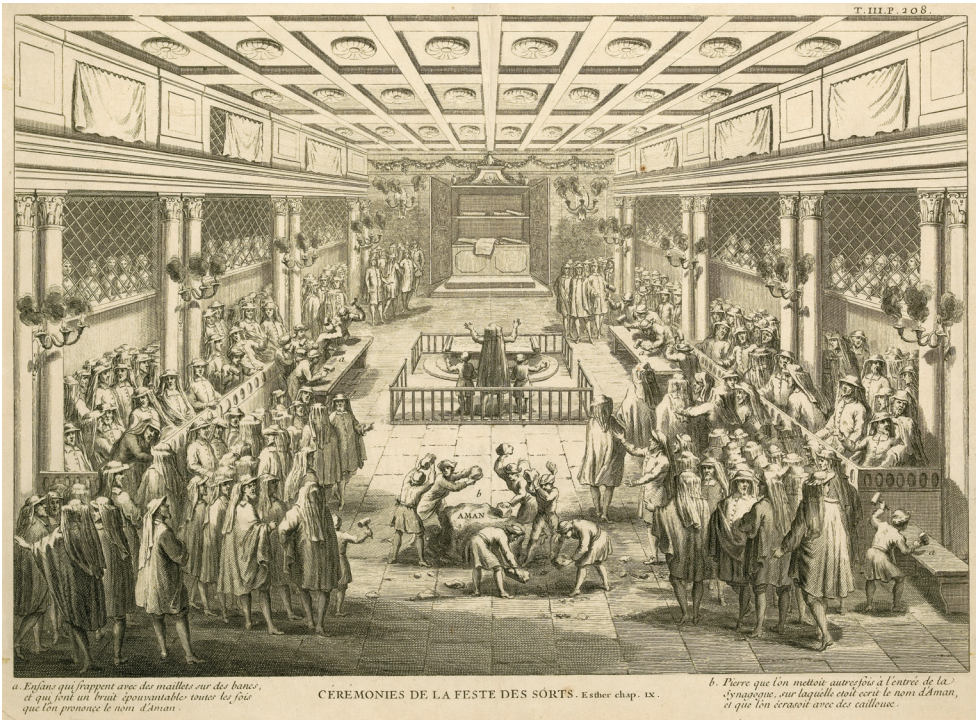
The exhibition expresses the unique worldview and artistic language of the Bezalel School. Because most of the creators come from a secular background they bring with them a critical, fresh mindset, a point of view that is necessary for updating and renewing Jewish art. Creating Jewish art was an integral part of the curriculum at the old Bezalel art School. It continues at the new Bezalel School of Arts and Crafts, which was opened in 1935. An echo of this creative industry has survived to this day at the Bezalel Academy of Arts and Design. Ritual and sacred objects were created in Eretz-Israel throughout the 19th and 20th centuries at various production centers (such as for example, Torah ve Melacha managed by Alliance israélite universelle) nevertheless most of which left fragmented documentation and few traces. The Bezalel School was well documented, left an indelible and continuous mark on the world of modern Jewish art.

Entrance ticket to the traditional Masquerade Ball of Bezalel 1914
Courtesy of the Bezalel Academy: Library and Digital Resources

detonators going off, fireworks, whistles, bells and of course – noisemakers. “When the month of Adar begins, one increases rejoicing!” (Babylonian Talmud, Taanit 29a)

Haman Beating in the Synagogue
Etched illustration from Augustin Calmet, Dictionnaire historique, critique, chronologique, géographique et littéral de la Bible, Paris, 1730
Courtesy of the Gross Family Collection.

As demonstrated loud noises can be generated from an endless variety of objects and countless methods. Still, interestingly, in the last three centuries, special objects designed for the purpose of making noise in Purim have appeared. The Hebrew term “Ra’ashan” is a modern one which was ascribed to Itamar Ben-Avi, who (like his

father Eliezer Ben-Yehuda) worked on the revival of the Hebrew language.

The most common noisemaker seen on sale nowadays is the cog-wheel noisemaker – an ancient percussion instrument, whose sound is produced by hitting a flexible plate upon a miniature cog-wheel. The intensity and tempo of its monotonous noise depend on the speed of the rotary movement of the hand holding the handle. The sound effect heard like this: “click, click, click...” (and not “rash, rash, rash”). Research on the material and visual culture of European Jewry in the modern era clearly shows that this type of noisemakers was not a Jewish invention, but similarly to many other ritual objects, which were introduced into the Jewish world, were used previously in the surrounding environment. In Europe during the Middle Ages and in the modern era, cog-wheel noisemakers served many different purposes in a wide range of contexts, for example, as musical instruments in an orchestra, as well as a kind of siren for emergencies. Perhaps what paved its way into the Jewish rituals was its use in a Christian ritual context, such as in the days before Easter, when the church invited believers to join in the holiday prayer with noisemakers, which replaced the church bell ringing. Another Christian ritual during Easter was to hit or burn the image of Judas Iscariot. It is quite possible that the custom of beating Haman in Purim (and burning it in the Lag B’Omer campfires) is a Jewish variation of the same custom, but in the reverse.

The use of noisemakers only once a year in Purim has led to the development of two main approaches in their production. Some objects were designed for many years, made of relatively durable and expensive materials, with a great deal of thought and fine craftsmanship invested in their production; Other noisemakers designed for a single use using cheap and disposable materials. In contrast to sacred objects, which according to Jewish law were destined to be buried when they they are no longer in use (Babylonian Talmud, Megillah, 26b), noisemakers as well as other ritual objects end up in many instances being thrown into the trash bin. In the modern world of consumerism noisemakers are made from extremely cheap materials and

Hava narishah: Rash- Rash- Rash!
Hava narishah: Rash- Rash- Rash!
Hava narishah: Rash- Rash- Rash!
Bara’ashanim!...

(A song for Purim by Levin Kipnis)

The exhibition, “**Rash, Rash, Rash: Contemporary Noisemakers of the Bezalel School**” is a group exhibition featuring contemporary Jewish art. The exhibition’s title suggests two aspects, the children’s song by Kipnis and the tradition of producing noisemakers as part of the popular Jewish creation. In many cases the simplest and readily available materials were used in making these noisemakers that even included materials normally considered as “inferior” or “poor”.

The exhibition was opened in the run-up to Purim, 5780 (February-April 2020) at the Enrico Stranger Judaica Museum. Thanks to the ongoing cooperation between The Jerusalem Biennale and the Cymbalista Jewish Heritage Center at Tel Aviv University the exhibition was made possible and includes a presentation of contemporary noisemakers, which were created especially for the occasion and designed in this spirit.

The tradition of noise-making during the Purim festival is directly linked to the custom of obliterating the name of Haman, Son of Hammedatha, the Agagite, or briefly, “Haman the evil”. His name suggests that he was one of the descendants of Agag, the king of the Amalekites, a biblical nation which became one of Israel’s bitter enemies. While the biblical commandment to exterminate the Amalekites lies in tangible actions (Deuteronomy XXV, verses 14-19), deleting Haman’s heritage appears to be a more moderate version, a kind of a symbolic obliteration.

The symbolic deletion of Haman’s name is expressed in several different practices. Some of the first testimonies documented describes the writing of the letters of Haman’s name on stones or pieces of wood and wiping them out afterwards. The act of deletion included the application of aggressive and noisy actions, such as beating with hammers (“Haman klappers”) or with fists on the benches, rubbing stones, smashing pottery, and similar means. Additional practices, some of which have survived down to this very day, included making noise and a commotion, such as by shouting out “Yimakh shemo” (May his name be obliterated), whistling, stamping of feet, clapping hands, banging on metal cans or crates, beating on inflated animal bladders, letting off firearms and detonators, and other devices. All these practices were implemented during the reading of the book of Esther, whenever the names of Haman and/or his wife Zeresh, and/or his ten sons were mentioned. The very act of the writing and deleting of names, whether textual or vocal ones has an additional magic significance. Consequently, these magical practices was designed to protect and expel demons and other evil forces, which might harm mainly during rites of passage connected to the cycle of life and the seasons of the year. It is noteworthy that similar magical practices were customary from ancient times and not necessarily in a Jewish context.

Literary sources suggest that whereas the adults focused more on the reading of the book of Esther, it was the youth who undertook to make the noise. This comes as no surprise but it is nevertheless interesting to point out that the distraction from the text, while focusing on less significant matters such as the act of noise-making, aroused resistance among the elders. The opponents feared not only that the racket might distract from reading the text (or listening to it) inside the synagogue but were also concerned about what was happening outside, and especially when fulfilling the Purim Mitzvah of drinking alcohol “until one no longer knows”. Up to the present time children in Israel made noise on Purim and even go further when they begin doing so several weeks before the proper time. The Hebrew month of Adar is devoted in its entirety to making ear-splitting noise using cap guns, air horns, sounds of

Rash Rash Rash: Contemporary Noisemakers of the Bezalel School

Printed in Jerusalem, March 2020

Exhibition

The exhibition was held on Purim 5780 (February-April 2020) at the Enrico Stranger Judaica Museum at Tel Aviv University. This exhibition was made possible through the ongoing collaboration between the Jerusalem Biennale and the Cymbalista Synagogue and Jewish Heritage Center.

Dr. Ido Noy, Dr. Shirat Miriam (Mimi) Shamir Curators

Catalog

Dr. Ido Noy, Dr. Shirat Miriam (Mimi) Shamir Editors

Hadas Achituv Hebrew editing

Maurice Hermann English translation and editing

Grotesca Design Studio Catalogue design

Elad Ackerman, Edo Tutnauer, Mooli Goldberg, Eitan Ben Arie, Rachel Dahan,

David Muchawsky Photo credit

Thanks to

Ram Ozeri, Prof. Dan Laor, Irit Amit, Library and Digital Resources Bezalel Academy: Nadav Sheratzky,

Gross Family Collection, All 22 Participating artists

הבינאל של
Jerusalem •
ירושלים
Biennale

Rash Rash Rash

Contemporary Noisemakers of the Bezalel School

Curators

Dr. Ido Noy.

Dr. Shirat-Miriam (Mimi) Shamir.

Participating artists

Avi Biran. Marcelle Tehila Bitton. Israel Dahan.

Zeev Engelmayer. Anat Golan. Pinchas Green.

Tal Gur. Safi Hefetz. Zivia Kay. Shira Keret.

Ariel Lavian. Maya Muchawsky Parnas.

Yifat Naim. Haim Parnas. Avi Pashnov.

Eden Herman Rosenblum. Galya Rosenfeld.

Shelly and Elon Satat-Kombor (CoupleOf).

Ezri Tarazi (Designer Assistant: Yuval Gur).

Iris Tutnauer. Uri Samet. Reuven Zahavi.

Rash Rash Rash

**Contemporary Noisemakers
of the Bezalel School**

Curators

Dr. Ido Noy.
Dr. Shirat-Miriam (Mimi) Shamir.

Rash Rash Rash

**Contemporary Noisemakers
of the Bezalel School**

Curators

Dr. Ido Noy.

Dr. Shirat Miriam (Mimi) Shamir.